

[Витоки]

Закон Мерфі (англ. *Murphy's law*) — жартівливий філософський принцип, який формулюється таким чином: якщо яка-небудь неприємність може трапитися, вона обов'язково трапиться¹. Іноземний аналог нашого закону підлості, закону бутерброда й генеральського ефекту.

Приписується капітанові Едварду А. Мерфі, інженеру Лабораторії реактивного руху, який служив на авіабазі «Едвардс» 1949 року. Водночас думки на кшталт закону Мерфі згадувалися й раніше.

Існують різні визначення власне закону та його наслідків. Велика кількість із-поміж них застосовується в комедійних сюжетах. Математичний опис закону звучить так: «Якщо проводиться n випробувань, результат кожного з яких оцінюється логічною функцією z , до того ж результат «брехня» є небажаним, то для досить великого n обов'язково хоча б для одного випробування A отримаємо небажаний результат $z(A)$ ».

Наслідки із закону Мерфі вперше опубліковано 1977 року в книжці Артура Блоха «Закон Мерфі»². Авторство не встановлено (найпевніше, не Едварда Мерфі).

¹ Англ. *Anything that can go wrong will go wrong.*

² Англ. *Murphy's Law: What Else Can Go Wrong in the 21st Century, Arthur Bloch.*

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Аналогічними закону Мерфі можна назвати всім відомий закон бутерброда та менш відомий генеральський ефект (із його варіаціями), відповідно до якого система, що бездоганно працює, обов'язково дасть збій, якщо проводити її випробування безпосередньо перед замовником.

Закон Мерфі має ще багато назв: ефект демонстрації, візит-ефект, ефект присутності тощо. Вони передбачають неможливість продемонструвати глядачам те, що відбувалося без проблем, коли ті були відсутні. Що більше той, хто проводить демонстрацію, зацікавлений у її успіху, то потужніше діє цей ефект.

У побуті аналогічний ефект називався ефектом телемайстра. Походження: прихід телемайстра додому за викликом був досить довгоочікуваною подією, бо телевізор упродовж кількох тижнів давав збої, але саме в момент приходу телемайстра працював, мов годинник.

Продемонструвати йому те, що постійно відбувалося само собою, не вдавалося. Телемайстер супився та йшов, і телевізор знову починав погано працювати.

Серед фізиків відомий схожий ефект — ефект Паулі, який полягає в тому, що в присутності фізика-теоретика Вольфганга Паулі припиняло працювати обладнання, навіть якщо Паулі не був зацікавлений у його роботі.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

[Паркінсон]

Вражаючим і найбільш виразним застосуванням законів Мерфі є закони Паркінсона, сформульовані ним у книжках «Закон Паркінсона»¹, «Закон і прибутки»², «Свояки й чужаки»³ і «Закон місіс Паркінсон»⁴, що присвячені вивченню бюрократичних процесів. Паркінсон будував свої міркування на великому досвіді роботи британських державних установ.

▶ ПЕРШИЙ ЗАКОН ПАРКІНСОНА

Робота заповнює час, відведений для неї. Так, якщо старенька бабця може писати листа небозі протягом року, то вона й писатиме його рік. Робота заповнюватиме весь час, відведений для неї. Згідно з Паркінсоном, у цього закону є дві рушійні сили:

- [чиновник прагне примножувати підлеглих, а не суперників;
- [чиновники створюють один одному роботу.

¹ Англ. *Parkinson's Law: The Pursuit of Progress.*

² Англ. *The Law and The Profits.*

³ Англ. *In-Laws and Out-Laws.*

⁴ Англ. *Mrs Parkinson's Law.*

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Паркінсон також зауважив, що загальна кількість людей, задіяних у бюрократії, зростає щороку на 5–7 % незважаючи на будь-які зміни в обсязі необхідної роботи (якщо такі взагалі були).

▶ ТРЕТІЙ ЗАКОН ПАРКІНСОНА

Розширення призводить до ускладнення, а ускладнення — це кінець шляху.

▶ ЗАКОН МІСІС ПАРКІНСОН

Тепло, що утворилося завдяки домашнім турботам, зростає й переповнює певного індивідуума, від якого воно може бути передано тільки більш холоднокровному індивідуумові.

Життєвий цикл кабінетів

Життєвий цикл кабінету складається з декількох стадій:

1. Ідеальна кількість членів — п'ятеро осіб. Із таким кількісним складом кабінет неодмінно приживеться. Два його члени зможуть завжди бути відсутніми через хворобу або з іншої причини. П'ятьох легко зібрати, а зібравшись, вони здатні діяти швидко, вправно й тихо. Чотирьом із них можна доручити фінанси, закордонні справи, оборону та правосуддя. П'ятий, недосвідчений у цих галузях, стане головою чи прем'єром.
2. Хоч би яким зручним було число п'ять, нерідко в кабінеті нараховується сім, ба навіть дев'ять осіб. Це зустрічається майже скрізь і пояснюється тим, що галузей управління не чотири, а більше.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Насправді є й інша причина. У кабінеті з дев'ятьох осіб троє здійснюють політику, двоє постачають інформацію, один нагадує про фінанси. Разом із вільним від справ головою маємо сім осіб. Решта двоє, мабуть, потрібні для краси. Ми майже нічого не знаємо про призначення двох мовчазних членів, але в нас є підстави вважати, що на цій стадії кабінет без них працювати не може.

3. На наступній стадії у кабінеті з'являються нові члени, іноді вони начебто знають іще щось потрібне, але частіше просто завдають шкоди, якщо їх до кабінету не ввести. Щоб їх угамувати, доводиться невпинно з ними радитися.

Водночас кількість членів зростає від десяти до двадцяти. На цій стадії справи йдуть набагато гірше.

[Насамперед, дуже важко зібрати стільки людей.

[Лише деякі члени відбиралися зважаючи на те, що вони будуть або можуть бути корисними. Більшу частину швидше ввели, щоб догодити певному зовнішньому угрупованню, і їхнє завдання — повідомляти своїм про стан справ. Про секретність можна забути.

[Що міцніше затверджуються непотрібні члени, то голосніше вимагають обійдені групи, щоб ввели їх представників. Число членів переповажає у третій десяток. І кабінет переходить у четверту, останню стадію.

4. Остання стадія. Коли в кабінеті від двадцяти до двадцяти двох членів, він раптово зазнає особливого хімічного або органічного перетворення, природу якого неважко зрозуміти й змалювати. П'ять корисних членів зустрічаються окремо і щось вирішують. Кабінету майже нема що робити, тому до нього можна ввести

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

хтозна-скільки завгодно людей. Зайвим членам не знадобиться додатковий час, адже всі засідання тепер — даремне марнування часу. Зовнішні групи задоволені, їхніх ставлеників приймають безперешкодно, і вони нескоро зрозуміють, що їхня перемога примарна. Двері відкриті, кількість членів наближається до сорока й зростає далі. Вона може дійти й до тисячі. Це вже неважливо. Кабінет більше не кабінет, і колишні його функції виконує інше, мале співтовариство.

Паркінсон навів напівжартівливу формулу для обчислення коефіцієнта марності комітету¹ з декількох параметрів, із яких отримав коефіцієнт марності, що знаходиться між 19,9 і 22,4 (десяткові знаки — це показник часткової присутності, тобто тих, хто посидів і пішов).

У 2008 році було проведено статистичний аналіз зв'язку між ефективністю управління й розміром кабінету міністрів у ста дев'яноста семи країнах світу за даними на 2007 рік і виявлено зворотну залежність: збільшення кабінету супроводжувалося статистично достовірним зниженням індексу розвитку людського потенціалу, політичної стабільності (згідно зі Світовим банком) та якості управління².

Ці ж автори розрахували математичну модель закону Паркінсона (збільшення кількості чиновників незалежно від кількості виконаної роботи) і пенсійний вік³. Крім того, математична модель

¹ Англ. *Coefficient of Inefficiency*.

² *Peter Klimek, Rudolf Hanel, Stefan Thurner (2008). To how many politicians should government be left?*

³ *Peter Klimek, Rudolf Hanel, Stefan Thurner (2008). Parkinson's Law quantified: three investigations on bureaucratic inefficiency.*

підтвердила існування феномена Карла I. Паркінсон звернув увагу на те, що в жодній країні немає кабінетів, де б кількість членів дорівнювала восьми. Єдиний виняток в історії, за словами Паркінсона: «Саме вісім членів було в Раді кабінету Карла I. Але чим це для нього скінчилося?!»

Висока фінансова політика

Закон звичних сум — час, витрачений на обговорення пункту, обернено пропорційний сумі, що розглядається. Обґрунтування закону: на високій фінансовій політиці знається два типи людей: ті, у кого дуже багато грошей, і ті, у кого немає нічого. Мільйонер чудово знає, що таке мільйон. Для прикладного математика або професора-економіста мільйон настільки ж реальний, як тисяча, бо в них не було ані першого, ані другого.

Однак у світі безліч пересічних людей, які не знаються на мільйонах, але до тисяч звикли. Вони зазвичай і входять до складу фінансових комісій. Фінансовий комітет до хрипу сперечатиметься про те, як витратити сто фунтів, і легко погодиться з виділенням суми в кілька мільйонів.

Життя і смерть установ

Адміністративна будівля може стати досконалою лише тоді, коли установа занепадає.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Цей процес проходить три стадії:

1. Серед співробітників з'являється людина, яка поєднує в собі повну професійну непридатність із заздрістю до чужих успіхів. Її наявність визначається за зовнішніми діями, коли ця особа, яка не в змозі впоратися зі своєю роботою, щоразу лізе до чужої та намагається стати керівником.
2. Носій зарази певною мірою проривається до влади.

Нерідко все починається саме із цієї стадії, оскільки носій відразу обіймає керівну посаду. Упізнати його легко за впертістю, із якою він виживає тих, хто має кращі здібності, і заважає просунутися тим, хто може виявитися більш здібним у майбутньому.

Результат — штати поступово заповнюються людьми, які дурніші за керівника.

Ознака цієї стадії — цілковите самовдоволення. Завдання ставляться нескладні, і тому зробити вдається все. Керівництво досягає поставленої мети і стає самовдоволеним.

3. У всій установі, знизу доверху, не зустрінеш і краплі розуму.
Ознаки — самовдоволення змінюється апатією.

Лікування:

1. На першій стадії хворобу можна лікувати уколами.
Дуже сильно діє нетерпимість, але її нелегко досягти, та й небезпека в ній криється велика.

Видобувають її із крові армійських старшин і містить вона два елементи:

- 1) а можна і трохи краще (МК)
 - 2) жодних виправдань (ЖВ).
2. Друга стадія потребує хірургічного втручання.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Пацієнт і хірург не повинні поєднуватися в одній особі, тому потрібен спеціаліст, іноді — найкращий із найкращих, сам Паркінсон.

3. Третя стадія поки невиліковна. Тому співробітників треба забезпечити гарними рекомендаціями й направити до найбільш ненависних вам установ, речі та справи негайно знищити, а будівлю застрахувати й підпалити.

Лише коли все вигорить ушент, можете вважати, що заразу вбито.

Пенсійний вік

Будь-який працівник починає втрачати хватку за три роки до досягнення пенсійного віку, хоч би яким не був цей вік.

При обчисленні справжнього пенсійного віку треба спиратися не на вік тієї людини, про чю відставку йдеться (X), а на вік її наступника (Y). На своєму службовому шляху X пройде наступні фази:

1. Час готовності (G).
2. Час розсудливості (B) — $G + 3$.
3. Час висунення (V) — $B + 7$.
4. Час відповідальності (O) — $V + 5$.
5. Час авторитету (A) — $O + 3$.
6. Час досягнень (D) — $A + 7$.
7. Час нагород (N) — $D + 9$.
8. Час важливості (W) — $N + 6$.
9. Час мудрості (M) — $W + 3$.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

10. Час глухого кута (Т) — $M + 7$.

G — вік, у якому ця особа починає свій професійний шлях. При $G = 22$ особа X досягне Т лише в 72 роки.

Враховуючи її власні можливості, немає підстав звільнювати її до 71.

Вікова різниця між X і Y (наступником) дорівнює 15 рокам. Якщо виходити із цієї цифри, при $G = 22$ особа Y досягне D (часу досягнень) у 47 років, коли особі X ще тільки 62. Саме тут і відбувається перелом. Y, якого утискає X, замість фаз 6–9 проходить інші, нові фази, наприклад:

6. Час краху (K) — $A + 7$.

7. Час заздності (Z) — $K + 9$.

8. Час покори (S) — $Z + 4$.

9. Час забуття (ZZ) — $S + 5$.

Інакше кажучи, коли X виповнюється 72, 57-річний Y входить у час покори.

Якщо X піде, то Y не зможе його замінити, оскільки змирився (відзадривши своє) із жалюгідною долею.

Закон відмови від авторства ідеї

Спритність у вибитті субсидій полягає головним чином в умінні запевнити чиновників, які керують фінансами, у тому, що саме ВОНИ були ініціаторами проведення досліджень із вашої теми, а ви лише йдете в них на повідку, неохоче, всупереч власним переконанням, погоджуючись з усіма їхніми пропозиціями.

Купить книгу на сайті kniga.biz.ua >>>